

Vergaderjaar 1986–1987

19 766

Wijziging van enige artikelen van de Comptabiliteitswet 1976 inzake de Rijksbegroting, de Algemene Rekenkamer, de Rijksrekening en de verantwoording aan de wetgevende macht alsmede van enige artikelen van de Bedrijvenwet 1928 (Stb. 249) (Derde wijziging van de Comptabiliteitswet 1976)

Nr. 8

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 22 april 1987

Wij hebben met genoeg kennis genomen van de «brede» instemming die het onderhavige wetsvoorstel binnen de Commissie voor de Rijksuitgaven heeft ontvangen. Wij spreken daarbij de hoop en de verwachting uit dat dit wetsvoorstel een spoedige verdere behandeling ten deel zal vallen. Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan ons voornemen om de versnelling van de verantwoordingsprocedure over de begrotingsuitvoering voor het eerst met betrekking tot het dienstjaar 1987 in 1988 ingang te laten vinden.

Inleidende en algemene opmerkingen

1. De leden behorende tot de fractie van de P.v.d.A. verzochten de onderwerpen waarop de vierde wijziging van de Comptabiliteitswet 1976 (CW76) betrekking zal hebben reeds in geïnventariseerde vorm aan de Kamer mee te delen, met name voor zover ook op niet in de brief van 4 februari 1986 (kamerstukken II, 1986/87, 19 395, nr. 1) genoemde elementen wijzigingsvoorstellen worden overwogen.

De vierde wijziging wordt momenteel interdepartementaal voorbereid. Naar het zich thans laat aanzien zal deze wijziging, naast de in de brief van 4 februari 1986 genoemde elementen, ook bepalingen bevatten die in de beheerssfeer liggen (onder andere inzake materieelbeheer, budgethouders). Verder ligt het, in het verlengde van de overwogen intrekking van de Bedrijvenwet, in de bedoeling de essentiële relaties tussen staatsbedrijven en het Rijk in de CW76 op te nemen. Ook wordt overwogen een comptabele noodwetbepaling in de CW76 op te nemen.

Voor het overige zullen de artikelen voor het merendeel redactionele wijzigingen ondergaan die mede samenhangen met de gewijzigde aanwijzingen inzake de wetgevingstechniek. De herziening van de artikelen inzake de Algemene Rekenkamer zullen in samenspraak met de Rekenkamer in een latere fase worden geëffectueerd.

Ten aanzien van de wens van de leden van de P.v.d.A.-fractie nader geïnformeerd te worden over de termijn waarbinnen voorstellen ter zake van de vierde wijziging CW76 tegemoet mogen worden gezien, kan worden meegedeeld dat ons streven erop is gericht nog dit jaar deze wijziging aan de Tweede Kamer te doen aanbieden. Zo spoedig mogelijk nadat de interdepartementale voorbereiding in de IWHCW is afgerond,

zal daartoe een concept-wijzigingsvoorstel voor commentaar aan de Algemene Rekenkamer worden voorgelegd. Nadat dit commentaar is ontvangen, zal de ministerraad zich over een definitief concept beraden en daarover het advies van de Raad van State vragen. Daarna kan het wetsvoorstel aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

2. Deze leden vroegen ook of niet wettelijk zou moeten worden vastgelegd dat de rekeningen van de departementen van een jaarlijkse verklaring van getrouwheid dienen te zijn vergezeld.

Wij beantwoorden deze vraag bevestigend. In de brief van 27 februari 1987 (kamerstukken II, 1986/87, 19 395, nr. 11) is aangegeven dat naar verwachting uiterlijk in 1990 alle departementale accountantsdiensten in hun rapportering over de departementale rekeningen een accountantsverklaring zullen opnemen. Wij zijn daarom voornemens de gevraagde wettelijke vastlegging te regelen bij de aangekondigde vierde wijziging van de CW76. Wat de formulering en de reikwijdte van de accountantsverklaring betreft, zal dan kunnen worden aangesloten bij de standaardformulering zoals deze in augustus 1982 in onderling overleg tussen de hoofden van de departementale accountantsdiensten is overeengekomen.

Omtrent de gang van zaken bij het ontbreken van een goedkeurende verklaring kan het volgende worden medegedeeld. Bij het ontbreken van een goedkeurende verklaring zal in het rapport van de departementale accountantsdienst een uiteenzetting worden gegeven omtrent de reden daarvan. Hierbij zal tevens een advies worden opgenomen betreffende de maatregelen die genomen moeten worden om wel tot een goedkeurende verklaring te kunnen komen. Het gaat hierbij om een interne rapportering aan en advisering van de verantwoordelijke minister. Van deze rapporten wordt een afschrift gezonden aan de Algemene Rekenkamer, die als extern orgaan (ten opzichte van de departementen) de taak heeft aan de Staten-Generaal te rapporteren en de rijksrekening goed te keuren. De Algemene Rekenkamer heeft de mogelijkheid tegen bepaalde posten uit de rekening bezwaar te maken. Indien dit bezwaar niet wordt opgeheven zal de betrokken minister daarvoor een afzonderlijke wet moeten indienen (indemniteitwet-procedure). Ook kan de Algemene Rekenkamer in een afzonderlijk rapport de aandacht van de Staten-Generaal hierop vestigen.

Gezien het voorgaande lijkt het ons niet nodig de gang van zaken met betrekking tot het ontbreken van een goedkeurende verklaring in een intern accountantsrapport wettelijk te regelen.

3. De leden van de P.v.d.A.-fractie waren van mening dat de vertrouwelijke beschikbaarstelling van de departementale accountantsrapporten aan de Tweede Kamer inbegrepen zou moeten zijn bij het wettelijk vastleggen van de procedure met betrekking tot deze rapporten. Op blz. 8 verwezen zij in dit verband naar de brief van 12 november 1986 (kamerstukken II, 1986/87, 19 395, nr. 8) waarin zou zijn opgemerkt dat de toegankelijkheid van deze documenten voor kamerleden nader zou worden geregeld.

Hoewel wij dit laatste niet aan die brief kunnen ontleen, kunnen wij thans voor ons standpunt ter zake verwijzen naar de brief van 3 april 1987 van de eerste ondergetekende aan de Commissie voor de Rijksuitgaven. Alvorens te besluiten de beschikbaarstelling van de departementale rapporten aan de Tweede Kamer wettelijk te regelen geven wij er de voorkeur aan eerst een aantal jaren de ontwikkeling met betrekking tot de feitenonderzoeken af te wachten.

4. De fractie van D66 is het onduidelijk waarom verwacht wordt dat van de derde dinsdag in september als uiterste indieningsdatum bij de Tweede Kamer van suppletore begrotingen en van rekeningen een zelfde sanctionerende werking zal kunnen uitgaan als van die datum uitgaat met betrekking tot de jaarlijkse ontwerp-begroting. Zij vraagt daarom nog

eens aan te geven welke maatregelen het kabinet heeft genomen en voornemens is te nemen om overschrijding van wettelijk vastgelegde data te voorkomen en waarom die maatregelen wel tot het beoogde resultaat zouden leiden en de in het verleden getroffen maatregelen niet.

Wij merken op dat er thans verschillende ontwikkelingen in gang zijn gezet die naar ons oordeel een positieve uitwerking zullen hebben op de sanctionerende werking die van de derde dinsdag in september als indieningsdatum van suppletore begrotingen en rekeningen zal uitgaan. We noemen in dit verband de – mede door de Commissie voor de Rijksuitgaven geëntameerde – grotere aandacht die thans zowel door de politieke als door de ambtelijke leiding van de departementen aan de (controle op de) begrotingsuitvoering wordt geschonken. Bij de departementen worden plannen ontwikkeld de administratieve organisatie aan te passen mede met het oog op de verbetering van de controle en de versnelling van de verantwoordingsprocedure. Ook kunnen worden genoemd de verdergaande automatisering van het budgettaire proces alsmede de afschaffing van de verplichte adviesaanvraag aan de Raad van State met betrekking tot suppletore begrotingen (zie ook bij punt 13).

Deze ontwikkelingen, in samenhang met de voorstellen in artikel 86 van het onderhavige wetsvoorstel (gesplitste toezending van individuele departementale rekeningen aan de Rekenkamer en aansluitend aan de Tweede Kamer en de (indirecte) sanctie van de Minister van Financiën inhoudende het verstrekken aan de Tweede Kamer van een overzicht van op de derde dinsdag in september ontbrekende suppletore begrotingen en rekeningen), dienen ertoe te leiden dat in de toekomst uiterlijk op de derde dinsdag in september de relevante suppletore begrotingen met betrekking tot het lopende en het voorafgaande dienstjaar en de departementale rekeningen van het voorafgaande dienstjaar bij de Tweede Kamer zijn ingediend.

De versnelling van de verantwoordingsprocedure, artikel 10, artikel 71/72, artikel 86

5. De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich af of het technisch uitvoerbaar is suppletore begrotingen op een zodanig tijdstip in te dienen dat, wanneer de Tweede Kamer het wijzigingsvoorstel aanneemt de uitvoering nog dient plaats te vinden.

Zo in het algemeen gesteld en daarbij betreffend de behandelingsprocedure door de Tweede Kamer van suppletore wetsvoorstellen, moet deze vraag ontkennend worden beantwoord. Dit moge ook duidelijk zijn in het licht van de constatering door de leden van de P.v.d.A.-fractie op blz. 8 van het voorlopig verslag (bij Artikel I, onderdeel G), dat de Staten-Generaal er in hun procedures op zouden moeten toezien suppletore begrotingswetsvoorstellen op zijn laatst tenminste gelijktijdig te behandelen met de ontwerp-begroting van het daarop volgende jaar. Indien suppletore begrotingen gelijktijdig met de ontwerp-begroting worden behandeld, betekent dit in de praktijk dat suppletore begrotingen meestal na afloop van een dienstjaar zullen worden vastgesteld.

Zoals in de brief van 4 februari 1986 is aangegeven streeft het kabinet een eindsituatie na waarin de suppletore begrotingen gekoppeld worden aan de uitvoeringsnota's van de Minister van Financiën. Daarvoor is – wij gaven dat ook aan in de memorie van toelichting, algemeen deel, bij punt 2.a – een geautomatiseerde gegevensuitwisseling tussen de verschillende ministeries en het Ministerie van Financiën noodzakelijk. Deze eindsituatie zal in de vierde wijziging van de CW76 vorm worden gegeven en er wordt naar gestreefd deze eindsituatie in 1990 te bereiken. De voorstellen in artikel 10 CW van het onderhavige wetsvoorstel moeten gezien worden als een eerste stap in die richting. Concreet betekent dit dat in de eindsituatie:

a. gelijktijdig met de Voorjaarsnota de suppletore begrotingen naar aanleiding van die nota worden ingediend bij het parlement;

- b. gelijktijdig met de Miljoenennota van het komende jaar, waarin opgenomen de zogenaamde Vermoedelijke Uitkomsten van het lopende jaar, de suppletore begrotingen naar aanleiding van de Vermoedelijke Uitkomsten worden ingediend;
- c. gelijktijdig met de Voorlopige Rekening na afloop van het jaar de suppletore begrotingen naar aanleiding van die Voorlopige Rekening worden ingediend;
- d. naar aanleiding van de definitieve departementale rekeningen de zogenaamde slotwetten (geïntegreerd met die rekeningen) worden ingediend op de derde dinsdag in september van het jaar na afloop van het betrokken dienstjaar.

Hieruit blijkt dat ook in de eindsituatie niet ten aanzien van alle suppletore begrotingen het standpunt kan worden gehuldigd dat niet met de uitvoering ervan mag worden begonnen zolang de Staten-Generaal deze niet hebben vastgesteld. Immers, de categorieën ad c en ad d worden pas na afloop van een jaar ingediend.

Overigens zal voor deze suppletore begrotingen gelden dat deze in beginsel slechts uitvoeringsmutaties (dat wil zeggen ramingsbijstellingen, geen beleidswijzigingen) bevatten. Voor zover er zich na de Vermoedelijke Uitkomsten situaties voordoen die aanleiding zijn tot het doorvoeren van beleidswijzigingen, dienen deze wijzigingen in elk geval zodanig tijdig aan de Staten-Generaal te worden meegedeeld, dat deze zich daarover vooraf kunnen uitspreken. Alsdan hoeft het minder bezwaarlijk te zijn dat dergelijke beleidswijzigingen pas later formeel via een suppletore begroting naar aanleiding van de Voorlopige Rekening aan de Staten-Generaal worden voorgelegd. Dergelijke beleidswijzigingen kunnen overigens in het betrokken najaar in een zogenaamde incidentele suppletore begroting aan de Staten-Generaal worden voorgelegd. Dit is echter alleen werkbaar, indien zo'n suppletore begroting op heel korte termijn na indiening – en naar ons oordeel moet dan aan maximaal enkele weken, niet aan maanden worden gedacht – door zowel Tweede als Eerste Kamer wordt behandeld.

Wat betreft de suppletore begrotingen ad a en ad b is het in de eindsituatie naar ons oordeel alleen praktisch werkbaar dat met de begrotingsuitvoering pas wordt aangevangen nadat de Staten-Generaal zich daarover heeft uitgesproken, indien ook de parlementaire behandeling aanzienlijk wordt versneld. Wij geven u in dit verband in overweging de procedure van de parlementaire behandeling van deze wetsvoorstellen, in aansluiting op de verkorting van de vóór-parlementaire procedure, te herzien. Concreet zouden naar onze mening suppletore begrotingen naar aanleiding van de Voorjaarsnota steeds vóór het zomerreces door de Staten-Generaal dienen te zijn behandeld en suppletore begrotingen naar aanleiding van de Vermoedelijke Uitkomsten vóór medio oktober.

Voor de beantwoording van de vragen van de C.D.A.-fractie inzake de door de departementen ter zake te nemen maatregelen en inzake de te geven garanties om overschrijding te voorkomen, verwijzen wij naar punt 4 van deze memorie van antwoord.

6. De leden van de C.D.A.-fractie wilden een nadere reactie op de opmerking van de Raad van State dat de tijd van drie maanden die de Rekenkamer krijgt om haar onderzoek af te sluiten, te krap lijkt.

De Rekenkamer heeft – zoals ook uit het nader rapport blijkt – laten weten dat een termijn van drie maanden in het algemeen niet te krap zal zijn.

Deze leden vroegen ook welke werkafspraken gemaakt kunnen worden om te bevorderen dat de Rekenkamer zo snel mogelijk kan starten. Ter zake verwijzen wij naar het nader rapport.

7. De leden van de C.D.A.-fractie vonden dat niet voldoende zekerheid bestaat over de duur van de overgangperiode, aangezien het nog enige

jaren zal duren alvorens de administratieve organisatie is aangepast aan de in te voeren geïntegreerde verplichtingen-kasadministratie, alsmede over het tempo waarin de kwalitatieve en kwantitatieve versterking van de accountantsdiensten geheel is doorgevoerd op alle departementen. Zij vroegen zich af waarom er in de memorie van toelichting bij de artikelen 71 en 72 geen verdere wijzigingen zijn aangebracht.

In dit verband merken wij op dat wij naar aanleiding van punt 4 van het advies van de Raad van State in de memorie van toelichting op blz. 9, onder punt 4, hebben opgenomen dat ernaar wordt gestreefd de bedoelde overgangperiode in 1990 af te sluiten.

8. De passage in het voorlopig verslag afkomstig van de leden van de C.D.A.-fractie met betrekking tot het opnemen van een indemniteitswet in de slotwet komt ons onduidelijk voor. In het wetsvoorstel wordt opneming van een indemniteitswet in de slotwet immers wel toegepast. De Rekenkamer daarentegen heeft met een dergelijke combinatie ernstige problemen. Inmiddels hebben wij overleg gevoerd met de Rekenkamer. Naar aanleiding daarvan hebben wij alsnog besloten de Rekenkamer in haar opvattingen met betrekking tot de indemniteitswetprocedure te volgen. Gelijktijdig met de onderhavige memorie van antwoord zenden wij daartoe een nota van wijziging in die inhoudt dat:

- a. de voorgestelde wijziging van het eerste lid van artikel 72 beperkt blijft tot een terugbrenging van de termijn van drie maanden tot twee maanden (de zinsnede «doch uiterlijk op de derde dinsdag van september van het jaar volgend op het betrokken dienstjaar» komt te vervallen);
- b. de voorgestelde invoeging van het nieuwe tweede lid van artikel 72, inhoudende de mogelijkheid een indemniteitswet op te nemen in een slotwet, komt te vervallen.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich verder af of het de bedoeling is dat de Tweede Kamer de bevindingsrapporten van de Rekenkamer krijgt.

Dit rapport, dat in de terminologie van het nieuwe artikel 86 omschreven is als het resultaat van het door de Rekenkamer naar de rekening verrichte onderzoek, wordt als bijlage bij de memorie van toelichting bij een voorstel van een slotwet gevoegd, dan wel wordt in voorkomende gevallen nagezonden (artikel 86, vijfde lid, nieuw) en komt derhalve in het bezit van de Tweede Kamer.

9. Voor de beantwoording van de vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie of het op termijn vastleggen in de wet van de koppeling van suppletore begrotingen aan uitvoeringsnota's niet wenselijk is, verwijzen wij naar ons antwoord bij punt 5.

10. De leden van de P.v.d.A.-fractie signaleerden een frictie tussen enerzijds het voornemen met ingang van de rekening 1987 het nieuwe wettelijke instrumentarium toe te passen en anderzijds de constatering dat de noodzakelijke administratieve en organisatorische voorwaarden stellig niet voor 1990 zullen zijn geïmplementeerd.

Op zich zelf is deze constatering begrijpelijk. Opgemerkt wordt dat het niet tijdig realiseren van de genoemde voorwaarden niet betekent dat het wettelijke instrumentarium met betrekking tot de (rijks)rekening niet zou kunnen worden toegepast. Voldoende daarvoor is dat de rekening tijdig gereed komt, dat de departementale accountantsdienst een controlerapport over de rekening opmaakt en dat de Rekenkamer de rijksrekening goedkeurt. Dat gebeurt ook thans met toepassing van het bestaande wettelijke instrumentarium, zij het met grote vertraging. Met het nieuw voorgestelde instrumentarium kan in elk geval worden bereikt, ook zolang bij niet alle departementen de bedoelde voorwaarden zijn vervuld, dat die vertraging wordt voorkomen welke wordt bevorderd door de wettelijke procedure die thans moet worden gevolgd.

Wat betreft de privatisering van de accountantscontrole merken wij op dat delen van de controletaak kunnen worden uitbesteed. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de controle, voor de tijdige rapportering daarover en voor het afgeven van een verklaring naar aanleiding daarvan moet bij de departementale accountantsdiensten blijven berusten. Overigens verwijzen wij in dit verband naar de eerdergenoemde brieven van 27 februari en 3 april jl.

11. Het staatsrechtelijk voordeel dat verantwoording over het gevoerde begrotingsbeheer niet meer door de Minister van Financiën zou behoeven te worden afgelegd maar door de afzonderlijke ministers, kwam de leden van de P.v.d.A.-fractie minder overtuigend voor. Dat gold ook het praktische voordeel dat de voortgang van de gehele verantwoordingsprocedure niet langer zou worden bepaald door de traagste schakel in het geheel. Zij meenden begrepen te hebben dat de rijksrekening ook in het onderhavige wetsvoorstel door de Minister van Financiën zal dienen te worden samengesteld. Materieel leek het deze leden dat zijn taak ten opzichte van de huidige situatie weinig verschilde wat betreft het toezicht op het tijdig gereedkomen van alle afzonderlijke departementale rekeningen, alsmede met het oog op de uiteindelijke dechargeverlening door de Staten-Generaal, die deze leden overigens in het wetsvoorstel onvoldoende geëxpliciteerd achten. Op dit laatste gingen deze leden ook op blz. 5 van het voorlopig verslag in.

In het onderhavige voorstel is de procedure met betrekking tot de rijksrekening deels blijven bestaan. De rijksrekening wordt door de minister van Financiën samengesteld door samenvoeging van de departementale rekeningen en wordt vervolgens door de Rekenkamer goedgekeurd, waarna deze – zij het niet meer in de vorm van wetgeving – aan de Staten-Generaal wordt aangeboden. Een belangrijk verschil met de huidige CW76 is dat thans met de indiening van de rijksrekening (als bijlage bij de zogenaamde Rekenwet) de fase van verantwoording afleggen en dechargeverlening begint, terwijl in het onderhavige voorstel de aanbidding van de rijksrekening aan de Staten-Generaal de afsluitende fase vormt.

In onze opvatting wordt in de nieuwe situatie over het door een minister gevoerde begrotingsbeheer verantwoording afgelegd tijdens de parlementaire behandeling van de met de slotwet geïntegreerde rekening. Daarbij is ook het resultaat van het onderzoek van de Rekenkamer naar de rekening beschikbaar. We verwijzen hiervoor naar het algemeen deel van de memorie van toelichting, onder punt 2.c. Aan eventuele bezwaren van de Rekenkamer tegen de departementale rekening dient in die slotwet of zo nodig in een uiterlijk gelijktijdig te behandelen voorstel van een indemniteitswet te worden tegemoet gekomen. Daarbij is de Staten-Generaal als medewetgever betrokken. Daarna zullen er in het algemeen geen bezwaren van de Rekenkamer meer resteren. Met vaststelling van die wetten verlenen de Staten-Generaal feitelijk decharge aan de betrokken minister.

Uit artikel 105 van de Grondwet vloeit de in artikel 86A CW nieuw opgenomen bepaling voort ter zake van het aanbieden aan de Staten-Generaal van de door de Rekenkamer goedgekeurde rijksrekening. In het licht van de nieuwe verantwoordingsprocedure heeft deze aanbidding als mogelijkheid om decharge te verlenen minder betekenis gekregen. Om die reden is ook de procedure van de zogenaamde Rekenwet niet meer opgenomen. Voor zover de Staten-Generaal hechten aan het meer expliciet maken van dechargeverlening aan de hand van de goedgekeurde rijksrekening achten wij het bij gebrek aan enig voorschrift op dit punt in de gewijzigde Grondwet meer op de weg van de Staten-Generaal liggen daaraan zelf de nodige invulling te geven.

12. De leden van de P.v.d.A.-fractie meenden dat in de memorie van toelichting de toezichthoudende taak van de Minister van Financiën, zoals

neergelegd in de CW76, onvoldoende tot uitdrukking werd gebracht waar sprake was van een mogelijk sanctionerende werking van de nieuw voorgestelde termijnstelling voor het indienen van suppletore begrotingen, met name indien afzonderlijke bewindslieden in gebreke zouden blijven.

Naar aanleiding van deze opvatting over de taak van de Minister van Financiën merkten wij op dat elke minister op grond van de CW76 een eigen verantwoordelijkheid heeft voor het opstellen van zijn (suppletore) begroting(en). Deze verantwoordelijkheid hangt samen met de beherende taak die elke minister op grond van artikel 17 CW76 heeft. De Minister van Financiën toetst de begrotingen, maakt daartegen zonodig met toepassing van de artikelen 8 en/of 10 bezwaar en dringt er bij zijn ambtgenoten steeds op aan gestelde termijnen in acht te nemen. Hoewel op praktische gronden gekozen is voor een indieningsprocedure bij de Staten-Generaal via de Minister van Financiën ligt de primaire verantwoordelijkheid voor een ingediende begroting, zowel inhoudelijk als qua procedure, bij de betrokken minister, die de begrotingsvoorstellen dan ook ondertekent.

13. De leden van de P.v.d.A.-fractie zouden graag in kennis gesteld worden van de opstelling van de Raad van State ter zake van de afschaffing van de verplichte adviesaanvraag bij de Raad van State over suppletore begrotingsvoorstellen.

De Raad van State heeft daarmee ingestemd. Verwezen wordt terzake naar het advies van de Raad van State over het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet op de Raad van State ter aanpassing aan de Grondwet (kamerstukken II, 1986/87, 19 890).

Gevraagd werd door deze leden bovendien of, en zo ja in welke gevallen, advisering vanwege de Raad van State ook in de toekomst nog wenselijk wordt geacht.

Met het oog op de nagestreefde versnelling van de verantwoordingsprocedure, waartoe de versnelling van de indiening bij de Tweede Kamer van suppletore begrotingen een belangrijke voorwaarde is, ligt het in het algemeen niet meer in het voornemen suppletore begrotingen voor advies aan de Raad van State voor te leggen. Nochtans moet het niet worden uitgesloten dat in bijzondere gevallen – gedacht kan daarbij bij voorbeeld worden aan specifieke incidentele suppletore begrotingen (dat wil zeggen suppletore begrotingen niet naar aanleiding van een budgettaire nota of de rekening) – een advies van de Raad van State wenselijk wordt geoordeeld.

14. De leden van de P.v.d.A.-fractie merkten op dat het wenselijk ware de indiening van de rekening van de departementen eerst te doen plaatsvinden indien de resultaten van het onderzoek van de Rekenkamer daaraan zijn toegevoegd.

In de nagestreefde eindsituatie, waarin sprake is van een goede administratieve organisatie en een goed functionerende accountantscontrole, zullen deze resultaten steeds op de derde dinsdag van september bij de in te dienen stukken aanwezig kunnen zijn. In de overgangperiode kan het voorkomen dat het onderzoek van de Rekenkamer meer tijd vergt. Het resultaat van het onderzoek wordt alsdan zo spoedig mogelijk nagezonden. Wij hechten er echter aan in die periode de tijdsdruk op de procedure te handhaven en derhalve geen uitzonderingen in te bouwen, wat de uiterste indieningsdatum betreft, voor de geïntegreerde slotwetten en rekeningen. Bovendien merken we op dat – ook als over de rekeninggegevens nog geen oordeel van de Rekenkamer bekend is – de gegevens in de geïntegreerde slotwetten en rekeningen voor de Staten-Generaal van belang zijn bij de behandeling van de ontwerp-begroting voor het nieuwe jaar. Ook om die reden is het niet wenselijk een mogelijkheid te openen tot een latere indiening van slotwet en rekening.

15. Het vervallen van artikel 91 werd door de leden van de P.v.d.A.-fractie in het licht van de gewijzigde Grondwet als logisch ervaren. Niettemin rees bij hen de vraag of de Rekenkamer direct de goedgekeurde rekening aan de Staten-Generaal zou kunnen doen toekomen of dat deze procedure via de regering zou moeten lopen, gegeven de onderscheiden verantwoordelijkheden ten opzichte van de Staten-Generaal.

Bij nader inzien achten wij het inderdaad juist dat de regering de goedgekeurde rekening aan de Staten-Generaal aanbiedt. In eerdergenoemde nota van wijziging is terzake een wijziging op het voorstel aangebracht.

Voor de beantwoording van de vraag of bij het bepalen van de aanbieding aan de Staten-Generaal de procedurele implicatie hiervan niet expliciet zou moeten worden geformuleerd, verwijzen wij naar onze uiteenzetting hiervoor onder punt 11.

16/17. De leden van de P.v.d.A.-fractie en van de V.V.D.-fractie vroegen om nadere gegevens omtrent de financiële gevolgen met betrekking tot de invoering van de verplichtingen-kasadministraties.

Zoals in de memorie van toelichting bij het voorstel van wet is aangegeven, zal invoering van die administraties enkele honderden miljoenen gulden vergen. Dit is gebaseerd op plannen die de departementen vorig jaar hebben opgesteld.

Opgemerkt zij dat in het algemeen geldt dat dergelijke departementale plannen moeilijk vergelijkbaar zijn. ook kan niet altijd worden gescheiden welk deel van de raming samenhangt met de verplichtingen-kasadministratie en welk deel bij voorbeeld voortvloeit uit een decentralisatie van taken van de directies Financieel-Economische Zaken naar beleidsdirecties. Wij delen dan ook niet de opvatting van de gepresenteerde raming schromelijk te kort schiet. Strikt geredeneerd zijn de kosten die uit de onderhavige wetswijziging met betrekking tot artikel 12 en 16 resulteren, niet zo groot. De wijziging beoogt immers slechts belemmerende voorwaarden weg te nemen voor invoering van een verplichtingen-kasadministratie die uitgaat van een integrale verplichtingenregistratie. Niettemin hebben wij toch gemeend een indruk te moeten geven van de kosten van die invoering zelf. In het totaalplan van aanpak voor het comptabele bestel, dat ter uitvoering van de motie-Melkert (kamerstukken II, 1986/87, 19 395, nr. 4) medio dit jaar aan de Tweede Kamer zal worden gezonden, zal de voortgang terzake en de kostenontwikkeling (weer) aan de orde komen. In dat plan zal ook nader ingegaan worden op de situatie per departement.

18. De leden van de D66-fractie stelden enkele vragen met betrekking tot de voorgestelde wijziging van artikel 72, eerste lid, houdende invoering van de derde dinsdag in september als uiterste datum voor indiening van een indenniteitswet. Tevens uitten zij bezwaren tegen de mogelijkheid om een indenniteitswet op te nemen in de slotwet.

Te dien aanzien mogen wij deze leden verwijzen naar de hiervoor bij punt 8 gegeven antwoorden.

19. De fractie van D66 vroeg op welk jaar bij de aanvaarding van de voorstellen de laatste Rekenwet betrekking zal hebben.

Wij gaan ervan uit dat het onderhavige voorstel met terugwerkende kracht tot 1 januari 1987 kracht van wet zal krijgen. Alsdan zal de laatste Rekenwet betrekking hebben op het dienstjaar 1986.

20. Deze fractie stelde nog de vraag of met het vervallen van hoofdstuk VI de mogelijkheid onstaat dat de wetgevende macht de rekeningen vaststelt – bedoeld zal zijn de rijksrekening – voordat deze door de Algemene Rekenkamer zijn goedgekeurd.

Deze vraag wordt ontkennend beantwoord. De Grondwet vereist niet meer dat verantwoording wordt gedaan aan de wetgevende macht maar

aan de Staten-Generaal. Dit betekent dat de procedure rond de Wet tot vaststelling van het slot der rekeningen (niet te verwarren met een slotwet; dat is een suppletore) kan vervallen. Bij punt 11 is betoogd dat feitelijk verantwoording wordt afgelegd en décharge wordt verleend bij de parlementaire behandeling van de geïntegreerde slotwetten en rekeningen. Deze rekeningen kunnen dan nog niet door de Rekenkamer zijn goedgekeurd omdat die goedkeuring in elk geval afhankelijk is van vaststelling door de wetgever van die slotwetten en in sommige gevallen van nog vast te stellen indemniteitswetten. Overigens wordt opgemerkt dat met het vaststellen van de slotwetten formeel niet de daarbij gepresenteerde departementale rekeningen zullen worden vastgesteld. Verwezen wordt naar het algemeen deel van de memorie van toelichting, onder punt 2b, laatste alinea.

Artikel I, onderdeel A (artikel 10 CW), derde lid

21. Voor de door de leden van de P.v.d.A.-fractie gevraagde nadere adstructie van de betekenis van het nieuw geformuleerde artikel 10 voor het uitsluiten van het anticiperend verrichten van betalingen of aangaan van verplichtingen (behoudens waar een wettelijke grondslag bestaat), respectievelijk voor het uitsluiten van het indienen van wijzigingsvoorstellen na het lopende begrotingsjaar, verwijzen wij naar onze uiteenzetting onder punt 5.

In dit verband kwamen hen in het bijzonder de woorden «in elk geval...» in artikel 10, derde lid, als niet alomvattend voor. Zij vroegen zich af of een meer strikte interpretatie werd nagestreefd en, zo ja, of een aanvullende tekst hiervoor niet op zijn plaats zou zijn.

Zoals wij reeds in de memorie van toelichting (artikelsgewijs deel) hebben uiteengezet, wordt met de woorden «in elk geval» beoogd in de eerste plaats de mogelijkheid open te houden dat voorafgaand aan de suppletore begrotingen, bedoeld onder a en b van het derde lid van artikel 10, incidentele suppletore begrotingen kunnen worden ingediend. Als in omstandigheden niet voor zo'n voorafgaande suppletore begroting wordt gekozen, noch voor verwerking van een begrotingswijziging bij nota van wijziging in de oorspronkelijke begrotingswet, dan dienen die begrotingswijzigingen, die in de Voorjaarsnota staan vermeld, dus in elk geval opgenomen te worden in de suppletore begroting naar aanleiding van de Voorjaarsnota. De woorden «in elk geval» impliceren derhalve – vanzelfsprekend – geen alomvattendheid in geval bepaalde begrotingswijzigingen al eerder aan het parlement bij wet zijn voorgelegd.

In de tweede plaats bieden die woorden ook de mogelijkheid om meer begrotingswijzigingen dan die naar aanleiding van de Voorjaarsnota op te nemen, bijvoorbeeld begrotingswijzigingen die noodzakelijk blijken tussen 1 april (= peildatum voor de Voorjaarsnota) en 1 juli (= peildatum voor de Vermoedelijke Uitkomsten).

Artikel I, onderdelen D en E (artikelen 71 en 72 CW)

22. De leden van de P.v.d.A.-fractie informeerden naar het verloop van het overleg van de Minister van Financiën met de Rekenkamer ter zake van onder andere deze artikelen. Verwezen wordt daarvoor naar de bij punt 8 in deze memorie van antwoord weergegeven resultaten van dat overleg. Daaruit blijkt dat wij ons standpunt ten aanzien van een in de slotwet opgenomen indemniteitswet hebben herzien. Aan de bezwaren terzake die door de P.v.d.A.-fractie zijn verwoord, is daarmee tegemoet gekomen.

De gevolgen van de – naar het oordeel van de P.v.d.A.-fractie – met name in de zomermaanden aanzienlijk toenemende werklast van de Rekenkamer dienen te worden opgevangen door een aanpassing van de interne organisatie van de werkzaamheden van de Algemene Rekenkamer aan de nieuwe procedure. In het nader rapport aan de Koningin is onder

punt 3 reeds aangegeven dat de Rekenkamer in het algemeen haar controle-activiteiten, die zij mede ten behoeve van haar onderzoek naar een rekening verricht, reeds zal aanvangen in de loop van het dienstjaar waarop die rekening betrekking heeft. Dit kan een aanzienlijk toenemende werklast van de Rekenkamer in de zomermaanden voorkomen.

Artikel I, onderdeel H (artikel 86CW)

23. Op de opmerking van de leden van de P.v.d.A.-fractie met betrekking tot het tweede lid van artikel 86 zijn wij bij punt 3 reeds ingegaan.

Voor de bij het derde en vijfde lid van artikel 86 (nieuw) gemaakte opmerking van deze leden inzake een gelijktijdige inzending van een slotwet, de bijbehorende rekening en het rapport van de Rekenkamer over de rekening wordt verwezen naar onze bij punt 14 in deze memorie gegeven reactie. Met betrekking tot wijziging van de Verrekeningsbeschikking wordt opgemerkt dat op 20 maart 1987 door ons een (nieuwe) Verrekenregeling is vastgesteld ter vervanging per 1 april 1987 van de bestaande Verrekenbeschikking

Artikel I, onderdeel I (nieuw artikel 86 A CW)

24. De bij dit onderdeel door de P.v.d.A.-fractie gevraagde nadere reactie is bij de punten 11 en 15 in deze memorie reeds verwoord.

Artikel III

25. De leden van de P.v.d.A.-fractie verzochten om toelichting bij de gronden waarop het nieuwe wettelijke regime eventueel met terugwerkende kracht van toepassing zou kunnen worden verklaard, waarbij zij in het bijzonder de betrokkenheid van de Kamer wenselijk achtten.

De terugwerkende kracht is in de eerste plaats wenselijk voor het dienstjaar 1987. Op deze wijze wordt erop aangestuurd volgens de nieuwe verantwoordingsprocedure uiterlijk op de derde dinsdag in september 1988 de geïntegreerde slotwetten/rekeningen met, zoveel mogelijk, de onderzoeksresultaten van de Rekenkamer bij de Tweede Kamer in te dienen. Ontbreekt de mogelijkheid van terugwerkende kracht dan zou ook het dienstjaar 1987 nog volgens de oude procedure moeten worden afgewerkt.

De nader terugwerkende kracht die in artikel III, derde lid, is voorzien is opgenomen – zoals in de memorie van toelichting is vermeld – om voor dienstjaren vóór 1987 de mogelijkheid te hebben die afhandeling te kiezen die het snelste leidt tot goedkeuring van de (rijks)rekeningen door de Algemene Rekenkamer en mitsdien tot de snelste overlegging van die rekeningen aan de Staten-Generaal. Vanzelfsprekend wordt hierbij de nodige zorgvuldigheid in acht genomen. Opgemerkt wordt daarbij dat vooral een tijdige goedkeuring door de Rekenkamer van de (rijks)rekeningen over de jaren tot en met 1986 cruciaal is, omdat vertraging in die goedkeuring ertoe kan leiden dat de nieuwe verantwoordingsprocedure niet voor het eerst met betrekking tot het dienstjaar 1987 kan ingaan. De voortgang van de behandeling door de Staten-Generaal van de (rijks)rekeningen tot en met 1986 heeft geen invloed op de verantwoordingsprocedure voor 1987 en volgende jaren; die behandeling zal dan ook niet onder een tijdsdruk staan.

26/28. De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich af of de minister er nu voldoende op toe moet zien – bedoeld zal zijn: kan zien – of er een doelmatige besteding plaatsvindt. Zij waren van mening dat vrees voor besnoeringen op latere begrotingen geen rol mag spelen bij de afschaffing van artikel 12 en waren benieuwd hoe de regering dit tracht te voorkomen.

Ook de leden van de P.v.d.A.- en V.V.D.-fracties gingen in op het punt van de ondoelmatige besteding.

Zoals in het nader rapport aan de Koningin is vermeld zullen het begrotingstoezicht van het betrokken departement en van het Ministerie van Financiën ervoor moeten waken dat een ondoelmatige besteding plaatsvindt. Daarbij merken wij op dat de afschaffing van artikel 12 geenszins betekent dat het betrokken departement onbesteed gebleven bedragen kwijtraakt. Als de verplichting is aangegaan en de betalingen verlopen langzamer dan geraamd was, zal dit in de ramingen van het daaropvolgende jaar verwerkt moeten worden. Dat wil niet zeggen dat dan de kasraming voor dat jaar automatisch wordt verhoogd. Denkbaar is immers dat van dat jaar naar een daaropvolgend jaar ook weer kasverschuivingen zullen plaatsvinden. Als sprake is van kasvertragingen zal steeds weer nagegaan moeten worden of het budget van het volgend jaar toereikend is om de vertraging op te vangen. De budgettaire gevolgen van alle begrotingsmutaties zullen afgezet moeten worden tegen het totale budgettaire kader van het betrokken jaar. Bovendien zij erop gewezen dat een verplichtingen-kasadministratie juist mede bedoeld is als instrument om zo goed mogelijk de kasuitgaven te ramen en te sturen.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich af wat er met verplichtingen gebeurt waarvan de omvang niet kan worden bepaald. Ook vroegen zij zich af of het realistisch is dat het bepaalde in artikel I met betrekking tot het dienstjaar 1988 op alle departementen van toepassing is ten aanzien van de verplichtingen en wat hier onder verplichtingen moet worden verstaan.

Wij merken op dat het hier gaat om de reikwijdte van de verplichtingenbenadering. Wij stellen voor dit thema ten principale te behandelen bij de vierde wijziging van de CW76. De onderhavige wijziging is bedoeld om op korte termijn belemmeringen in de huidige regelgeving weg te nemen met betrekking tot de invoering van een geïntegreerde verplichtingen-kasadministratie die uitgaat van een integrale verplichtingenregistratie en met betrekking tot de verantwoordingsprocedure. De Rekenkamer is immers niet in staat een goed oordeel te geven over de staat van aangegane verplichtingen voorzover deze in latere jaren tot betaling leiden.

Zoals in de memorie van toelichting is aangegeven stuiten de huidige zogenaamde binnenlijnse verplichtingen op problemen bij de verwerking in de administratie van verplichtingen waarvan de eerste betaling valt in het begrotingsjaar en de overige daarna. Een verbetering kan worden bereikt door de verplichtingen integraal te registreren en het onderscheid tussen het eerste-jaarskaseffect en het kaseffect in latere jaren niet meer in de administratie, de begroting en de verantwoording tot uitdrukking te brengen. In plaats van de raming van aan te gane verplichtingen voor zover deze tot uitgaven in latere jaren zullen leiden, betekent dit dat een raming van aan te gane verplichtingen wordt opgenomen ongeacht wanneer deze tot betalingen komen. Daar artikel 16 overigens met het onderhavige voorstel van wet niet wordt gewijzigd, impliceert dit dat in beginsel alleen voor de begrotingsartikelen waarvoor thans verplichtingen worden geraamd, vanaf 1988 een integrale verplichtingenraming wordt opgenomen. Deze bedragen staan in de huidige situatie reeds vermeld in de zogenaamde C-staat in de bijlage bij de memorie van toelichting bij de ontwerp-begroting. Wij achten het dan ook realistisch dat deze bedragen reeds met betrekking tot het dienstjaar 1988 in de begrotingswet worden opgenomen. Voor het opnemen van deze bedragen en voor het bepalen van de aldus geformuleerde aangegane verplichtingen behoeft een departement immers niet te beschikken over een geïntegreerde verplichtingen-kasadministratie.

27. De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden behoefte aan een nadere uiteenzetting van de motieven om artikel 12 niet meer toe te passen.

Zoals in de brief van 4 februari 1986 is aangegeven vertroebelt het onderscheid tussen zogenaamde artikel 12- en artikel 16-verplichtingen de inzichtelijkheid van administraties en van (mutaties in) het begrotings-

beeld. Om te beoordelen of gelden voor toevoeging op grond van artikel 12 in aanmerking komen, moet immers uit de administratie blijken of voor de betrokken verplichting op de begroting van het voorgaande jaar gelden waren uitgetrokken. Wij achten deze verzwaaring van de administratie, die op zich niet noodzakelijk is uit een oogpunt van beheer en beheersing, doch slechts de strekking heeft de toepassing van artikel 12 mogelijk te maken, ondoelmatig. Daarom is besloten tot wijziging van artikel 16 en tot afschaffing van artikel 12. Vooruitlopend op de afschaffing van artikel 12 is om dezelfde reden besloten artikel 12 met ingang van 1987 niet meer toe te passen.

Bij de leden van de P.v.d.A.-fractie was in dit verband de vraag opgekommen of een percentuele beperking van de benutting van artikel 12 niet evenzeer tot vergroting van de beheersbaarheid zou kunnen leiden zonder dat tegelijkertijd een zekere mate aan flexibiliteit verloren zou gaan.

Allereerst zij opgemerkt dat uit het bovenstaande moge blijken dat de vergroting van de beheersbaarheid bij het schrappen van artikel 12 niet voorop heeft gestaan. Wij denken de beheersbaarheid te vergroten door de verplichtingenbenadering en niet zozeer door een beperking of afschaffing van artikel 12. Anderzijds zijn wij van mening dat de flexibiliteit tijdens de begrotingsuitvoering voldoende gewaarborgd wordt door de mogelijkheid een en ander via suppletore begrotingen op te vangen.

In dit verband vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie door middel van welk begrotingsinstrument en onder welke voorwaarden de zogenaamde bandbreedteregeling met de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking wordt geacht te functioneren. De leden van de C.D.A.-fractie vroegen naar de betekenis van het afschaffen van artikel 12 voor ontwikkelingsamenwerking.

Wij verwijzen hiervoor naar de memorie van toelichting bij de ontwerp-begroting 1987 voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken (kamerstukken II, 1986/87, 19 700, hoofdstuk V, nr. 2, blz. 95). Vermeld zij dat het bandbreedte-systeem zijn oorsprong vindt in de aard van het ontwikkelingssamenwerkingsproces en de veelheid van de daarbij betrokken instellingen waardoor een 100% nauwkeurige sturing van de uitgaven op jaarbasis niet mogelijk is, terwijl het juist de bedoeling is de doelstelling met betrekking tot de uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking te realiseren.

29. De leden van de D66-fractie achtten de afschaffing van de éénjarige begroting een werkelijke verbetering. Het jaarlijks goedkeuren van een meerjarenplanning door de Kamer zou volgens deze leden het financieel management bevorderen.

Ook wij hechten aan de betekenis van de meerjarenramingen. Wij verwijzen daarvoor naar de eerdergenoemde brief van 4 februari 1986 over het comptabele bestel. Dat neemt echter niet weg dat naar ons oordeel de jaarlijkse begroting een ijkpunt dient te zijn om het vaak meerjarig uitgestippelde beleid op een beleidsterrein sec, en ook ten opzichte van andere beleidsterreinen, te beoordelen. Wat de meerjarenramingen betreft bestaat het voornemen voor het parlement aan te geven welk deel van de ramingen voortvloeit uit reeds aangegane verplichtingen. Te zamen met een beleidsmatige toelichting wordt zo een indruk verkregen van de mate waarin de uitgaven reeds vastliggen. Hierop zal nader worden ingegaan in het kader van de vierde wijziging van de CW76.

Voorts vroegen de leden van de D66-fractie zich af hoe de indieners van het voorstel van wet denken de gewenst geachte kwaliteit voor de opzet en uitvoering van de administratief-organisatorische projecten in huis te halen bij de bestaande beloning. Zoals uiteengezet in de brief van de Minister van Binnenlandse Zaken over de afslanking van de rijksoverheid dd. 30 december 1986 (kamerstukken II, 1986/87, 19 827) worden de problemen ter zake onderkend. Zoals ook reeds meegedeeld in de eerdergenoemde brief van 27 februari 1987 voorziet het beleid in de mogelijkheid om daar waar individuele knelpunten ontstaan met betrekking

tot de personeelsvoorziening additionele beloningsimpulsen toe te passen. Dat kunnen zijn toeslagen op het salaris en bindingspremies.

30. Het lid van de G.P.V.-fractie vroeg of het laten vervallen van artikel 12 de oorzaak van de problemen wel wegneemt. De oorzaak van het probleem ligt zijns inziens vaak in het onregelmatige en slecht geplande kasverloop.

Zoals reeds opgemerkt, is het de bedoeling via een verplichtingenbepaling de kasuitgaven beter te ramen en te sturen. De verplichtingenkasadministratie heeft naar ons oordeel niet alleen een registratieve functie ten behoeve van het afleggen van verantwoording, maar dient ook als instrument om de kasuitgaven te sturen en te beheersen. Het laten vervallen van artikel 12 is slechts het wegnemen van een belemmerde voorwaarde voor de opzet van een goede integrale verplichtingenkasadministratie.

31. Het lid van de G.P.V.-fractie sprak z'n zorg uit over een dreigende inflatie van suppletore begrotingen wanneer als gevolg van afschaffing van artikel 12 een deel van deze begrotingen dient voor de overloop van kasbedragen. Daardoor zou een verzwaring van de wetgevingslast kunnen optreden. Bovendien vroeg dit lid zich af of een tussentijdse toevoeging aan een lopende begroting (waarvoor dus nog geen autorisatie was verleend) overigens geen andere politieke beoordeling vraagt dan het toevoegen van de overloop van kasbedragen (waarvoor al wel autorisatie was verleend).

Naar ons oordeel is essentieel dat een begroting van een jaar slechts wordt verhoogd indien het budget voor dat jaar ontoereikend is. Vervolgens is de vraag op welke wijze deze begrotingswijzigingen aan het parlement worden voorgelegd. Zoals aangegeven streven wij ernaar suppletore begrotingen te voegen bij de budgettaire nota's van de Minister van Financiën. Dat is te bereiken door aanpassingen in de organisatie en door automatisering van de gegevensuitwisseling. Het kenmerken van begrotingsmutaties die niet via suppletore wet aan het parlement voorgelegd behoeven te worden leidt tot extra werkzaamheden en kan een stroomlijning van de beoogde procedure onder druk zetten. Dat geldt te meer daar, gelet op reacties bij het feitenonderzoek, het wenselijk voorkomt steeds alle wijzigingen van begrotingsbedragen op systematische wijze aan het parlement kenbaar te maken. Dat impliceert dat in de toelichting bij een begroting ook de wijzigingen opgenomen dienen te worden die niet via suppletore wet aan het parlement voorgelegd dienen te worden.

Wijziging van de Bedrijvenwet

32. De leden van de C.D.A.-fractie vroegen wanneer de regering met de voorgenomen wijziging van de Bedrijvenwet komt.

Wij overwegen de Bedrijvenwet niet door een nieuwe wet te vervangen, maar de meest essentiële bepalingen van de Bedrijvenwet, aangepast aan de huidige inzichten, op te nemen in de CW76. Dit zal plaatsvinden in het kader van de aangekondigde vierde wijziging van de CW76, die naar verwachting nog dit jaar bij de Tweede Kamer kan worden ingediend.

33. De leden van de P.v.d.A.-fractie verzochten de regering alsnog haar afwijzende opstelling te onderbouwen om de goedkeuring door de Rekenkamer van de rekeningen van de staatsbedrijven niet in artikel 19 van de Bedrijvenwet te vermelden.

Dit is niet noodzakelijk omdat dit reeds op grond van artikel 2 van de Bedrijvenwet is geregeld.

De Minister van Financiën,
H. O. C. R. Ruding.

De Staatssecretaris van Financiën,
H. E. Koning